

УДК 342.951:351.746

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.05.2.48>

МЕХАНІЗМ ПОБУДОВИ БЕЗПЕКОВОГО СЕРЕДОВИЩА В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВА СКЛАДОВА

Стебловський В.В.,*аспірант кафедри права та правоохоронної діяльності**Центральноукраїнського державного університету**імені Володимира Винниченка*

ORCID: 0009-0000-2946-5459

e-mail: vsteblovskyi@cuspu.edu.ua

Стебловський В.В. Механізм побудови безпекового середовища в інформаційній сфері: нормативно-правова складова.

У статті продемонстровано, що адміністративно-правовий механізм побудови безпекового середовища в інформаційній сфері – це система адміністративно-правових засобів методів, інструментів, що використовують органи публічної влади та інші вповноваженні суб'єкти для організації захисту від загроз та ризиків у інформаційній сфері суспільних відносин.

Висвітлено, що одним із елементів адміністративно-правового механізму побудови безпекового середовища в інформаційній сфері є нормативно-правова складова.

Розглянуто, що нормативно-правовою складовою є сукупність законів й підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють побудову безпекового середовища в інформаційній сфері.

Розкрито, що нормативно-правовими актами, що регулюють механізм побудови безпекового середовища є: Конституція України від 28.06.1996 року; основними законодавчими актами: Закон України: «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII, Стратегії: Стратегія інформаційної безпеки від 28.12.2021 № 685/2021, Стратегія кібербезпеки України від 26.08.2021 № 447/2021.

Встановлено, що в ієрархії нормативно-правових актів України Конституція має вищу юридичну силу, тому закріплення у основному законі держави захисту інформаційної безпеки може демонструвати важливість питання для національної безпеки України; Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII є основоположним нормативно-правовим актом, що визначає основи національної безпеки взагалі, й інформаційної безпеки, зокрема; Стратегія національної безпеки України від 14 вересня 2020 року № 2469-VIII визначає пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки; Стратегія інформаційної безпеки від 28 грудня 2021 року № 685/2021 набула значення у напрямку визначення перспективи побудови безпекового середовища у інформаційній сфері; План заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року має основну мету – забезпечення імплементації завдань, визначених Стратегією інформаційної безпеки; Стратегія кібербезпеки України від 26.08.2021 № 447/2021. Стратегія кібербезпеки України визначає пріоритети національних інтересів у сфері кібербезпеки, наявні та потенційно можливі кіберзагрози, цілі та завдання забезпечення кібербезпеки України з метою створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави.

Визначено, що Стратегія визначає загальний курс та довгострокові цілі, в свою чергу закон надає юридичний фундамент та забезпечує механізми реалізації. Стратегія може передбачати прийняття нових законів або внесення змін до існуючих, щоб досягти поставлених цілей.

Ключові слова: адміністративно-правовий механізм побудови безпекового середовища в інформаційній сфері, нормативно-правова складова адміністративно-правовий механізм побудови безпекового середовища в інформаційній сфері, Стратегія інформаційної безпеки, Стратегія кібербезпеки України.

Steblovskyi V.V. The mechanism for building a secure environment in the information sphere: the normative and legal component.

The article demonstrates that the administrative and legal mechanism for building a security environment in the information sphere is a system of administrative and legal means, methods, and

tools used by public authorities and other authorized entities to organize protection against threats and risks in the information sphere of public relations.

It is highlighted that one of the elements of the administrative and legal mechanism for building a security environment in the information sphere is the regulatory and legal component.

It is revealed that the regulatory and legal acts that regulate the mechanism for building a security environment are: the Constitution of Ukraine of June 28, 1996; the main legislative acts: Law of Ukraine: "On National Security of Ukraine" dated June 21, 2018 No. 2469-VIII, Law of Ukraine "On Basic Principles of Ensuring Cybersecurity of Ukraine" dated October 5, 2017 No. 2163-VIII, Strategies: Information Security Strategy dated December 28, 2021 No. 685/2021, Cybersecurity Strategy of Ukraine dated August 26, 2021 No. 447/2021.

It is established that the Constitution of Ukraine holds the highest legal authority, highlighting the importance of information security within the national security framework. The Law of Ukraine "On National Security" (2018) defines the general and specific principles of national and information security. Strategic documents, including the National Security Strategy (2020), Information Security Strategy (2021), and Cybersecurity Strategy (2021), determine key priorities, threats, and implementation mechanisms for building a secure information environment. The Action Plan for the Implementation of the Information Security Strategy (up to 2025) ensures the realization of strategic goals through coordinated legal and administrative measures.

It is determined that the Strategy defines the general course and long-term goals, in turn, the law provides the legal foundation and provides implementation mechanisms. The Strategy may provide for the adoption of new laws or amendments to existing ones to achieve the set goals.

Key words: administrative and legal mechanism for building a secure environment in the information sphere, regulatory and legal component of the administrative and legal mechanism for building a secure environment in the information sphere, Information Security Strategy, Cybersecurity Strategy of Ukraine.

Постановка проблеми. Створення інформаційного суспільства, що передбачає технологічний прогрес, воєнний стан в Україні загострює питання інформаційних загроз. Проти України ведеться гібридна війна, кібератаки паралізують діяльність державних органів, установ. Забезпечення національної безпеки взагалі й національної безпеки в інформаційній сфері в умовах правового режиму воєнного стану є однією із проблем, що стоять перед Україною. Крім того, національна безпека у інформаційній сфері є однією із базових потреб, а її зміцнення – важливе завдання держави. Тому потреба у розробці ефективного механізму побудови безпекового середовища в інформаційній сфері набуває вирішального значення.

Мета дослідження. Розкриття нормативно-правового елементу адміністративно-правового механізму побудови безпекового середовища в інформаційній сфері.

Стан опрацювання проблематики. Інформаційна безпека була питанням у наукових пошуках таких дослідників як: В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, К.В. Бондаренко, І.С. Грищенко, С.С. Єсімов, О.О. Золотар, О.М. Музичук, В.К. Колпаков, Т.О. Коломоєць, О.В. Кузьменко, Р.А. Калюжний, М.В. Ковалів, Є.І. Лапінська, В.Я., Ліпкан, В.Я. Новицький, І.Д. Пастух, А.О. Собакар, Д.О. Хом'якова та інших. Проблематика механізму побудови безпекового середовища в інформаційній сфері є актуальним дослідженням у зв'язку з вдосконаленням інформаційних технологій, створенням інформаційного суспільства, інформаційних загроз під час російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. Адміністративно-правовий механізм побудови безпекового середовища в інформаційній сфері – це система адміністративно-правових засобів методів, інструментів, що використовують органи публічної влади та інші вповноваженні суб'єкти для організації захисту від загроз та ризиків у інформаційній сфері суспільних відносин.

Складовими адміністративно-правового механізму побудови безпекового середовища в інформаційній сфері є: нормативно-правова; інституційна; функціональна; інформаційно-аналітична; ресурсна; контрольна-наглядова; міжнародно-партнерська [1, с. 223-224].

Одним із елементів адміністративно-правового механізму побудови безпекового середовища в інформаційній сфері є нормативно-правова складова. Під нормативно-правовою складовою розуміється сукупність законів й підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють побудову безпекового середовища в інформаційній сфері. Д.О. Хом'яков зазначає, що під час створення сучасної та ефективної системи забезпечення інформаційної безпеки істотного значення набуває наявність відповідної нормативно-правової бази, без якої неможливо охопити усі сфери життєдіяльності суспільства в рамках єдиного правового поля, розробити загальнонаціональну концепцію розвитку держави й ефективно реалізовувати політику національної безпеки в інформаційній сфері [2, с. 183].

Є.І. Лапінська вважає, що нормативна база інформаційної безпеки виконує три основні функції: 1) регулює взаємовідносини між суб'єктами інформаційної безпеки, визначає їх права обов'язки та відповідальність; 2) нормативно забезпечує дії суб'єктів інформаційної безпеки на всіх рівнях, а саме – людини, суспільства, держави; 3) встановлює порядок застосування різних сил і засобів забезпечення інформаційної безпеки [3, с. 65].

В ієрархії нормативно-правових актів України Конституція має вищу юридичну силу, тому закріплення у основному законі держави захисту інформаційної безпеки може демонструвати важливість питання для національної безпеки України. У ст. 17 Конституції України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР зазначається, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу [4]. Можна бачити, що поряд із захистом суверенітету й територіальної цілісності стоїть інформаційна безпека, що говорить про особливе значення останньої для держави.

Закони мають вищу юридичну силу по відношенню до підзаконних нормативно правових актів, і в свою чергу не повинні суперечити Конституції і їй підпорядковуватися.

Як відомо, інформаційна безпека є частиною національної безпеки, тому Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII є основоположним нормативно-правовим актом, що визначає основи національної безпеки взагалі, й інформаційної безпеки, зокрема. У ньому закріплено порядок розроблення, ухвалення, зміст, особливості та ієрархію окремих видів стратегій (Стратегія національної безпеки України, Стратегія воєнної безпеки України, Стратегія кібербезпеки України, Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України, Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України) [5]. На думку Н. Харченко, «стратегічні правові акти» – сукупність письмових правових актів, які містять здебільшого спеціалізовані норми права, що визначають вихідні засади та напрями суспільного чи державного розвитку в конкретно визначений період, а також схвалені органами державної влади [6, с. 244]. В.А. Ліпкан вважає, що стратегічні нормативні акти пов'язані між собою наступною ієрархією: Концепція → Стратегія → Доктрини → Програми [7, с. 234].

Стратегія є основою для розроблення документів щодо планування у сферах національної безпеки і оборони, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації.

Стратегія національної безпеки України від 14 вересня 2020 року № 2469-VIII визначає пріоритети національних інтересів України та забезпечення національної безпеки, цілі та основні напрями державної політики у сфері національної безпеки; поточні та прогнозовані загрози національній безпеці та національним інтересам України з урахуванням зовнішньополітичних та внутрішніх умов; основні напрями зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки: напрями та завдання реформування й розвитку сектору безпеки і оборони. Стратегія є основою для розроблення документів щодо планування у сферах національної безпеки і оборони, які визначатимуть шляхи та інструменти її реалізації (в тому числі й у сфері інформаційної безпеки): Стратегія інформаційної безпеки, Стратегія кібербезпеки України [8].

Стратегія інформаційної безпеки від 28 грудня 2021 року № 685/2021 набула значення у напрямку визначення перспективи побудови безпекового середовища у інформаційній сфері. Забезпечення інформаційної безпеки включатиме, у першу чергу, чітке розуміння та побудову алгоритмів проведення заходів щодо стримування та протидії реальним та потенційним загрозам, нейтралізації російської інформаційної агресії, у тому числі відсічі можливим спеціальним інформаційним операціям з боку держави-агресора, гарантування інформаційної стійкості суспільства та держави, динамічний розвиток міжнародної співпраці у сфері інформаційної безпеки на паритетних засадах [9; 10, с. 112].

Стратегія інформаційної безпеки є документом, що визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних. Визначено, що метою Стратегії інформаційної безпеки є посилення спроможностей щодо забезпечення інформаційної безпеки держави, її інформаційного простору, підтримки інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності України, демократичного конституційного ладу, забезпечення прав та свобод кожного громадянина. Наголошується, що досягнення мети здійснюватиметься шляхом ужиття заходів щодо стримування та протидії загрозам інформаційній безпеці України та нейтралізації інформаційної агресії, у тому числі спеціальних інформаційних операцій держави-агресора, спрямованих на підрив державного суверенітету, територіальної цілісності України, забезпечення інформаційної стійкості суспільства та держави, створення ефективної системи

взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством, а також розвиток міжнародної співпраці у сфері інформаційної безпеки на засадах партнерства та взаємної підтримки [9].

Основною загрозою безпеці України в цьому документі визначена Росія і проведена цією країною інформаційна політика. Стратегію планується реалізувати до 2025 року.

У Стратегії інформаційної безпеки визначено такі важливі перспективні цілі: перша - протидія дезінформації та інформаційним операціям, насамперед з боку держави-агресора, спрямованої проти України; друга – забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження української громадянської ідентичності; третя – підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства; четверта – забезпечення дотримання прав особи на збір, зберігання, використання і поширення інформації, свободу вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя, доступ до об'єктивної та достовірної інформації, а також забезпечення захисту прав журналістів; п'ята – інформаційна реінтеграція громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях та на прилеглих до них територіях України, всеукраїнського інформаційного простору; шоста – розвиток інформаційного суспільства та підвищення рівня культури діалогу; сьома – створення ефективної системи стратегічних комунікацій [9]. Цілі, які закріплені у Стратегії визначають сфери, які потрібно контролювати державі й є визначальними у інформаційній безпеці.

Кабінет Міністрів України розпорядженням від 30 березня 2023 року № 272-р затвердив План заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року, розроблений Міністерством культури та інформаційної політики [11].

Основною метою його є забезпечення імплементації завдань, визначених Стратегією інформаційної безпеки, шляхом виконання плану заходів з її реалізації, які спрямовані на забезпечення інформаційної безпеки України.

Реалізація плану сприятиме: протидії дезінформації та інформаційним операціям, насамперед держави-агресора, спрямованим, серед іншого, на ліквідацію незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання національної, міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі та ненависті, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини; забезпеченню всебічного розвитку української культури та утвердженню української громадянської ідентичності; підвищенню рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства; забезпеченню дотримання прав особи на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, свободу вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя, доступ до об'єктивної та достовірної інформації, а також забезпеченню захисту прав журналістів, гарантуванню їх безпеки під час виконання професійних обов'язків, протидії поширенню незаконного контенту; інформаційній реінтеграції громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях та на прилеглих до них територіях України, до загальноукраїнського інформаційного простору, а також відновленню їх права на інформацію, що дає їм змогу підтримувати зв'язок з Україною; створенню ефективної системи стратегічних комунікацій; розвитку інформаційного суспільства та підвищенню рівня культури діалогу [12].

Ще один стратегічний акт, у якому закріплено основи інформаційної безпеки є Стратегія кібербезпеки України від 26.08.2021 № 447/2021. Стратегія кібербезпеки України визначає пріоритети національних інтересів у сфері кібербезпеки, наявні та потенційно можливі кіберзагрози, цілі та завдання забезпечення кібербезпеки України з метою створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави. У цій Стратегії визначено, що «забезпечення кібербезпеки є одним з пріоритетів у системі національної безпеки України. Реалізація зазначеного пріоритету буде здійснюватися шляхом посилення спроможностей національної системи кібербезпеки для протидії кіберзагрозам у сучасному безпековому середовищі» [13].

Стратегія визначає загальний курс та довгострокові цілі, в свою чергу закон надає юридичний фундамент та забезпечує механізми реалізації. Стратегія може передбачати прийняття нових законів або внесення змін до існуючих, щоб досягти поставлених цілей.

Так, Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII визначив правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки [14]. Закон ввів в свій час важливі базові поняття у сфері кіберзахисту та кібербезпеки і визначив права й обов'язки державних органів щодо кібербезпеки.

Висновки. Отже, адміністративно-правовий механізм побудови безпекового середовища в інформаційній сфері – це система адміністративно-правових засобів методів, інструментів, що використовують органи публічної влади та інші вповноваженні суб'єкти для організації захисту від загроз та ризиків у інформаційній сфері суспільних відносин.

Одним із елементів адміністративно-правового механізму побудови безпекового середовища в інформаційній сфері є нормативно-правова складова. Під нормативно-правовою складовою розуміється сукупність законів й підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють побудову безпекового середовища в інформаційній сфері.

Нормативно-правовими актами, що регулюють механізм побудови безпекового середовища є: Конституція України від 28.06.1996 року; основними законодавчими актами: Закон України: «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII, Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII, Стратегії: Стратегія інформаційної безпеки від 28.12.2021 № 685/2021, Стратегія кібербезпеки України від 26.08.2021 № 447/2021.

Стратегія визначає загальний курс та довгострокові цілі, в свою чергу закон надає юридичний фундамент та забезпечує механізми реалізації. Стратегія може передбачати прийняття нових законів або внесення змін до існуючих, щоб досягти поставлених цілей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стебловський В. Особливості адміністративно-правового механізму регулювання безпекового середовища в державі. *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. № 1 (41). С. 220–226.
2. Хом'яков Д.О. Нормативно-правове регулювання інформаційної безпеки. *Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави*: збірник тез наукових доповідей науково-практичної конференції (Київ, 30 березня 2018 р.). Київ: НА СБУ, 2018. С. 182–184.
3. Лапінська Є.І. Основні питання законодавства України у сфері інформаційної безпеки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019 № 39. С. 64–67.
4. Конституція України: Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 06.05.2025).
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>. (дата звернення: 06.05.2025).
6. Харченко Н. Стратегічні правові акти України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 242–246.
7. Ліпкан В.А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України: монографія. Київ, 2003. 600 с.
8. Про стратегію національної безпеки України: Рішення РНБО України від 14 вересня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-20#n2>. (дата звернення: 8.05.2025).
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України; Стратегія від 28.12.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 8.05.2025).
10. Новицький В.Я. Стратегічні засади забезпечення інформаційної безпеки в сучасних умовах. *Інформація і право*. 2022. № 1(40). С. 111–118.
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України; Стратегія від 28.12.2021 № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 8.05.2025).
12. Стратегічне планування. *Міністерство культури та стратегічних комунікацій України*. URL: <https://mcsc.gov.ua/news/uriad-zatverdyl-plan-zakhodiv-z-realizatsii-strategii-informatyivnoi-bezpeky-do-2025-roku/> (дата звернення: 8.05.2025).
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України; Стратегія від 26.08.2021 № 447/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#n12> (дата звернення: 8.05.2025).
14. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 08.05.2025).